Sözcüklerin anlam ilişkileri

DEFTER NOTLARI • Kısa anlatım ve yeni örnekler

1. Zıt anlamlı sözcükler

Anlamları birbirinin karşıtı olan sözcüklere **zıt anlamlı sözcükler** denir.

5 örnek

- uzun - kısa
- dolu - boş
- eski - yeni
- sıcak - soğuk
- hızlı - yavaş

Unutma: “Gelmek - gelmemek” zıt değildir. Gelmemek, gelmek işinin yapılmamasıdır. **Gelmek - gitmek** zıt anlamlıdır.

2. Eş anlamlı sözcükler

Yazılışları farklı, anlamları aynı olan sözcüklere **eş anlamlı sözcükler** denir.

5 örnek

- ad = isim
- konuk = misafir
- yıl = sene
- cevap = yanıt
- okul = mektep

Unutma: “Bir **yıl** geçti.” yerine “Bir **sene** geçti.” diyebiliriz. Anlam değişmez. Kitap ve kalem, ilgili eşyalardır ama eş anlamlı değildir.

Aklımda kalsın: Eş anlamlılar aynı anlamı, zıt anlamlılar karşıt anlamları anlatır.

Sorumasyon · Tüm hakları saklıdır. · 2026

Aynı sözcük, başka anlam

DEFTER NOTLARI • Kısa anlatım ve yeni örnekler

3. Eş sesli sözcükler

Yazılışları ve okunuşları aynı, anlamları farklı olan sözcüklere **eş sesli (sesteş) sözcükler** denir.

5 örnek

- **Gül:** Bahçede gül açtı. / Bu şakaya sen de gül.
- **Yüz:** Yüz lira birikti. / Yüzünü yıkadı.
- **At:** Çiftlikte at gördüm. / Topu bana at.
- **Kaz:** Gölde kaz yüzüyor. / Buraya bir çukur kaz.
- **Çay:** Çay içtik. / Köprünün altından çay akıyor.

Unutma: Sözcüğün hangi anlamda olduğunu cümleden anlarız. “Kırmızı gül” ve “sarı gül” aynı çiçeği anlatır; farklı sesteş anlamları göstermez.

4. Gerçek ve mecaz anlam

Sözcüğün temel anlamı **gerçek anlam**dır. Bu anlamdan uzaklaşıp başka bir durumu anlatması **mecaz anlam**dır.

5 örnek

- Tabak **kırıldı**. / Sözlerine **kırıldım**.
- Odun **yandı**. / Kötü habere çok **yandım**.
- Kapı **açıldı**. / Gezide içim **açıldı**.
- Kuş **uçtu**. / Sevinçten **uçtum**.
- Bu **yol** uzun. / Soruyu çözmenin **yolunu** buldum.

Unutma: Her örnekte ilk cümle **gerçek**, ikinci cümle **mecaz** anlamlıdır. “Sözlerine kırıldım.” demek “Sözlerine gücendim.” demektir.

Aklımda kalsın: Sözcüğü tek başına değil, cümledeki anlamıyla düşün.

Sorumasyon · Tüm hakları saklıdır. · 2026

Duyularımız ve derslerimiz

DEFTER NOTLARI • Kısa anlatım ve yeni örnekler

5. Somut ve soyut anlam

En az bir duyumuzla algıladığımız varlıkları anlatan sözcükler **somut**; duygu ve düşünce gibi kavramları anlatanlar **soyut** anlamlıdır.

5 örnek

- **Kitap:** Somut; görür ve dokunuruz.
- **Müzik:** Somut; işitiriz.
- **Sevgi:** Soyut; bir duygudur.
- **Korku:** Soyut; bir duygudur.
- **Umut:** Soyut; güzel bir şey olmasını beklemektir.

Unutma: Görünmeyen her şey soyut değildir. Sesi göremeyiz ama işitiriz; bu yüzden ses somuttur.

6. Terim anlamlı sözcükler

Bir ders, sanat, spor veya meslek alanındaki özel kavramları anlatan sözcüklere **terim** denir.

5 örnek

- **Kare / Matematik:** Kare çizdim.
- **Toplama / Matematik:** Toplama işlemi yaptık.
- **Virgül / Türkçe:** Cümlede virgül kullandım.
- **Nota / Müzik:** Şarkının notalarını yazdık.
- **Gol / Futbol:** Takımımız bir gol attı.

Unutma: Terimi bulmak için sözcüğün hangi alanda, neyi anlattığına bak. Derste söylenen her sözcük terim değildir.

Aklımda kalsın: Somut-soyut ayrımında duyularına, terim anlamda sözcüğün alanına bak.

Sorumasyon · Tüm hakları saklıdır. · 2026

Deyimler ve atasözleri

DEFTER NOTLARI • Kısa anlatım ve yeni örnekler

7. Deyimler

Bir durumu kısa ve etkili anlatan, kalıplaşmış söz gruplarına **deyim** denir. Deyimler çoğu zaman mecaz anlamlıdır.

5 örnek

- **Karnı zil çalmak:** Çok acıkmak.
- **Kulak vermek:** Dikkatle dinlemek.
- **Ağzını açmamak:** Hiç konuşmamak.
- **Yola koyulmak:** Yolculuğa başlamak.
- **Gözü gibi sakınmak:** Çok özenle korumak.

Unutma: “Okuldan gelince **karnım zil çalıyordu**.” cümlesi çok acıktığımı anlatır. Karnımda gerçek bir zil yoktur.

8. Atasözleri

Geçmişten gelen deneyimleri anlatan, öğüt veya genel bir düşünce bildiren kalıplaşmış sözlere **atasözü** denir.

5 örnek

- **Birlikten kuvvet doğar.** Birlikte daha güçlü oluruz.
- **İyilik eden iyilik bulur.** İyi davranış iyilik getirir.
- **Dost acı söyler.** Gerçek dost doğruyu söyler.
- **Ev alma, komşu al.** İyi komşular önemlidir.
- **Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.** Yalan çabuk anlaşılır.

Unutma: Deyim bir durumu anlatır: “Karnı zil çalmak.” **Atasözü** bir ders veya genel düşünce anlatır: “Birlikten kuvvet doğar.”

Aklımda kalsın: Deyimlerin ve atasözlerinin sözcüklerini gelişigüzel değiştirmeyiz.

Sorumasyon · Tüm hakları saklıdır. · 2026